

Jakabházi Béla Botond

A megújulás hagyománya¹

(Egyházi beszéd a vallásszabadság ünnepére)

„Ne csodálkozz, hogy ezt mondtam neked: Újjonnan kell születnetek. A szél arra fúj, amerre akar; hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön, és hova megy: így van mindenki, aki a Lélektől született. [...]

De eljön az óra, és az most van, amikor az igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya is ilyen imádókat keres magának. Az Isten Lélek, és akik imádják őt, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk.” (Jn 3,7–8.4,23–24)

Kedves Testvéreim!

A vallásszabadság kihirdetésének évfordulója egyben az Erdélyi Unitárius Egyház megalakulásának ünnepe is, a tordai országgyűlés határozata pünkösdjévé vált egy olyan közösségnek, amely azóta is méltón őrzi alapítóinak szellemiségét és értékrendjét. A tiszta jézusi kereszténység közössége nem is választhatott volna magának találóbb címet, mint a tanítványokat a megújítás és az emberhez megkötetések nélkül ragaszkodó isteni szeretet üzenetével felhatalmazó jézusi hasonlat szereplőit, hogy okosan éljünk, „mint a kígyók” és szelíden, „mint a galambok”. Történelmünk során a szelídséget jelképező galamb úgy biztatott, mint a hamvaiból új életre kelő fönixmadár: templomfoglalások, cenzúra, üldözések,

¹ A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa által a 2018., jubileumi esztendőben meghirdetett beszéd pályázatának III. helyezett beszéde.

lekicsinyló gúny és sorozatos mellőzések tüzeiből mégis újra meg újra talpra tudunk állni, és nem tagadtuk meg gazdag eszmei örökségünket sem, a türelmet, egymás tiszteletét, a testvéri szeretetet ismerős és idegen irányában. Tettük ezt jézusi tanítványokként akkor is, amikor szellemiségünk és hitünk vállalása, embertársainkhoz való kedves és békés viszonyulásunk éppen létünket fenyegették, s életre keltünk a látszólagos pusztulásból. Újjászülettünk, nemcsak túlélünk, mert a vallásosságról bebizonyosodott, hogy a Lélek által megszentelt, nem szalmaláng, hanem mindazok számára, akinek „van fülük a hallásra és szemük a látásra”, akik az evangéliumi igazság felszabadító és méltó emberi életre való felhatalmazásának üzenetét értik és érzik, megbocsátó szeretetet, kölcsönös tiszteletet és elfogadást, igazságot és méltányos társadalmat hirdető „égi láng”, az isteni jelenlét lelkesítő és tette sarkalló, belülről fakadó hatalom.

450 évvel ezelőtt a bölcs politikai döntéshez a Lélek erejének megtapasztalása, az evangéliumi üzenet meghallása is társult, s így az erdélyi ember lelkületét tükröző országgyűlési határozathoz a magyar nemesség és a szász rendek, katolikusok és protestánsok közös erőfeszítését áthatotta a lendület és a lelkesedés, a maradandó értéket teremtés szándéka. Önérvényesítés helyett a közös érdek győzött: a társadalmi béke, a kiszámítható békés építkezés, a törvénybe foglalt kölcsönös tisztelet. Ezért a vallásszabadság ünnepe a különböző hitű egyének és közösségek építő együttműködésének nehézségeiről és sikeréről szól: a kézenfekvő szekértábor-építés helyett a nyíltság és a türelem a kölcsönös tisztelet hatalmába vetett bizalmunkat erősíti meg, mely elképzelhetetlen a megújulási szándék, a régi tartalmak és formák felülvizsgálata nélkül.

1568-ban Erdély a lelkiismereti és vallásszabadság földjévé vált hivatalosan is, ugyanis a híres „Urunk őfelsége” bevezető szavakkal kezdődő határozat mindenki számára biztosította a szabad vallásgyakorlást, a közösségeknek azt, hogy neki tetsző lelkészt, papot választhasson, és megtiltotta a püspököknek, hogy bármilyen formában akadályozzák a lelkiismereti szabadsághoz való jogot: „[...] midőn helyökön a prédikátorok az evangéliumot prédikálják, hirdessék, kiki az ő értelme szerint, és az község ha venni akarja, jó, ha nem pedig senki kényszerítéssel ne kényszerítse az ü lelke azon meg nem nyugodván, de oly prédikátort tarthasson, az kinek tanítása ő néki tetszik. Ezért pedig senki az superintendensök közül, se egyebek az prédikátorokat meg ne bánthassa, ne szidalmaztassék senki az religióért senkitől, az elébbi constitutiók szerént, és nem engedtetik ezt senkinek, hogy senki fogsággal, avagy helyéből való priválással fenyőgessön az tanításáért, mert a hit Istennek ajándéka, ez hallásból lészön, mely hallás Istennek ígéje által vagyon.” Az idézett szöveg teológiai megalapozását Dávid Ferencnek köszönhetjük, aki rá jellemző módon, evangéliumi lelkületével és hitével a Bibli-

ához fordul, és annak alapján igazolja a vallásszabadság szükségszerűségét, ugyanis az efézusi levélre hivatkozik az országgyűlés, amikor kimondja, hogy „a hit Isten ajándéka”. (Ef 2,8: „Hiszen kegyelemből van üdvösségetek a hit által, és ez nem töletek van: Isten ajándéka ez...”)

A vallásszabadság törvényét a megújulás igénye nélkül aligha lehetett volna Tordán megfogalmazni, és egyházunk megalakulása sem történt volna meg, az unitárius eszmeiség nem terjedt volna el megújító, jobbító szándék nélkül. Ennek köszönhető a tiszta jézusi kereszténységhez való visszatérés vágya, a keresztény hit gyökereiből való, közvetítők nélküli megélése.

A megújulásról és ennek egy lelki-vallásos jellegű radikális változatról, a megtérésről – az istenihez, a széphez és igazhoz való visszatérés értelmében – gyakran és sokan beszélnek, olyan értelemben, hogy meg kell térni, újjá kell születni, Istennek tetsző életet kell élni. Az Újszövetségben előbb Keresztelő János prédikál ennek szükségéről, később Jézusnak is egyik legsürgetőbb felhívásává válik. Az országgyűlési határozat 450. évfordulóján a mi kérdésünk az, hogy mi hogyan vesszük ki a részünket a lelkiismereti szabadság védelmében és minél szélesebb körű érvényesítésének a feladatában.

János evangéliuma egy érdekes találkozásról számol be, mikor leírja azt, hogy Jézust titokban keresi fel Nikodémus. Az evangéliumi író ismét úgy akarja beállítani Jézust, mint akinek tanítását kortársai nem értik, ezért tűnik Nikodémus számunkra olyan értetlenkedőnek és lassú észjárásúnak. Jézus pedig az első kijelentésével a lényegre tör: Isten országáról beszél. Arra a kérdésünkre, hogy miért kellene megtérni-visszatérni, újjászületni, a válasza egyszerűnek tűnik: mert Isten országa a tét. És Isten országa olyan kincs, amely minden másnál értékesebb. Máshol Jézus kijelenti, hogy hacsak nem válunk olyanokká, mint ..., nem megyünk be az Isten országába. Szándékosan hagytam csonkán a jézusi mondást. Mint Nikodémus, mi is könnyen félreérthetnénk a tanítás lényegét, ha valamilyen tételes bizonyosságot vagy receptszerű előírást keresnénk Jézus szavaiban. Nikodémus kérdései a mi nyelvünkön valószínűleg másképp hangzanának, és Jézus válasza is más lenne. A mi kérdésünk az, hogy nekem, neked milyenné kellene válni ahhoz, hogy Isten országában éljünk. Milyenekké kell válnunk? Kevés kérdés van, ami ennyire egyénre szabott lenne, és amelynek megválaszolása ilyen hatalmas mértékben lenne hatással azokra a közösségekre is, amelyekben élünk. Érdeemes lenne kis időt szánni erre a kérdésre: milyenné akarsz válni? Szeretteid, ismerőseid között kihez szeretnél hasonlítani? Mi a feltevése annak, milyenné kellene válnod azért, hogy az legyél, aki igazán vagy?

Egy olyan egyházat örököltünk, amelyért érdemes ma is áldozatot hozni, mert egy olyan közösség életéről van szó, mely a jézusi lelkület megélésében a

saját útját járja, bátran és szelíden. Igazságkeresésünk az évszázadok során olyan utakra vezetett, amelyek egy, az eddigi keresztény mintánál egyetemesebb és emberibb világ- és életszemléletet testesítenek meg. Unitárius szellemiségünk tükrözi az őszinte és dogmák által nem védett igazság keresését, az őszinte kutakodást, azt az alapállást, hogy igazán előre a fogós és kényelmetlen kérdések feszültsége visz, nem pedig a kész válaszok.

A tordai országgyűlés szellemében unitárius egyházunk hivatása az, hogy a társadalmunk lelkiismerete legyen, hogy felkarolja mindazokat, akiket méltánytalanul bántottak vagy egyáltalán szenvedést okoztak nekik, akikkel igazságtalanul jártak el, hogy lelkesítsük és bátorítsuk azokat, akiket peremre sodortak hatalmi ideológiák vagy az éppen aktuális politikai és gazdasági-üzleti érdekek. Mint kisebbségben élők, érzékenyek akarunk maradni minden kisebbség panaszra és sérelme iránt, együttérzőek az evangélium szellemében, akik álszerénység nélkül, alázattal és tántoríthatatlan kitartással, fáradhatatlanul, kíváncsian és örömmel keressük a lelki életünk mélyebb igazságait és különbözőségeink tiszteltetésben tartásával a köztünk levő béke lehetőségeit. Emberi és vallásos közösségi hivatásunknak tekintjük felvállalni értékeinket anélkül, hogy megriadnánk az új bizonytalanságától.

Egyházunk 450 éves múltja, a türelem és az értelem, a mély lelkiület és a társadalmi igazságosság iránti elkötelezettség arra lelkesít minket, hogy soha ne feledjük, egyházunk egyformán értékes tagjának tekint minden embert. Hitbeli elődeink emberi magatartása, az erőszak elutasítása, a leigázás helyett a kölcsönös tiszteleten és elfogadáson alapuló párbeszéd kezdeményezése a tordai országgyűlés határozatának 450. évfordulóján arra kell vezessen, hogy az emberi méltóság, a feltétel nélküli isteni szeretet, a mások és a másság elfogadása által lelki életünk, érzékenységünk és az emberi méltóság és szabadság érvényesítése által azok maradhassunk, akiknek lelkiülete az egykori reformátorokéhoz hasonlatos: prófétai és elkötelezett, őszinte és tetterre kész. A vallás- és lelkiismereti szabadság unitárius egyházunk pünkösdjé, egy Lélek által született közösség életének kiindulópontja. Ebben a szellemiségben újulunk meg, hogy társadalmunkban továbbra is az áldást, haladást jelentő kovászok lehessünk – lélekben és igazságban. Ámen.